

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

ОМБУДСМАН + МЕХАНИЗАМ ЗА КОНТРОЛА НАД ПОЛИЦИЈАТА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Трпе Стојановски, професор

Скопје, 2020

Проектот е финансиран од Европската Унија.

СОДРЖИНА

НЕЗАВИСЕН МЕХАНИЗАМ ЗА КОНТРОЛА НАД РАБОТАТА НА ПОЛИЦИЈАТА ВО ЕВРОПСКАТА ПРАКСА	3
ЗАКЛУЧОК	19
ЛИТЕРАТУРА	20
РЕГУЛАТИВА	21
КОРИСНИ КРАТЕНКИ.....	22

Проектот е финансиран од Европската Унија.

Оваа публикација е изработена во рамки на работната програма „Основите прво – Активен придонес во владеење на правото“, финансирана од Европската Унија. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на авторите и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.

НЕЗАВИСЕН МЕХАНИЗАМ ЗА КОНТРОЛА НАД РАБОТАТА НА ПОЛИЦИЈАТА ВО ЕВРОПСКАТА ПРАКСА

Постоењето на независен и ефикасен механизам за контрола на работата на полицијата е стандард кој произлегува од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) и нејзиното прецедентно право. На ова становиште се и наодите на Комитетот за превенција од тортура (КПТ), како и мислењето на Комесарот за човекови права на Советот на Европа во однос на независното и ефикасно одлучување по жалбите против полицијата. Овие механизми мора да бидат реално независни, отворени за увид на јавноста и да може да донесуваат правно обврзувачки одлуки.

Состојбата во однос на човековите права во Република Северна Македонија во континуитет се набљудува од меѓународни и домашни субјекти, како КПТ, Европската комисија, ОБСЕ, Амнести интернешенел, Државниот секретаријат на САД, во последно време и од Глобалната иницијатива, како и извештаите на Народниот правобранител/Националниот превентивен механизам и невладините организации за човекови права кои работат на жалби за полициски злоупотреби. Извештаите кои се однесуваат на Македонија, а особено извештајот на Прибе (2015), силно сугерираат дека **контролните механизми** над телата за спроведување на законот **не содржат ефикасен надворешен механизам**. Отсуството на надворешен контролен механизам е сериозен недостаток на инструмент за демократска контрола, одговорност и отчетност на власта.

Забраната на тортура и други форми на несоодветно постапување, како и правото на живот, во случај кога се одговорни припадници на полицијата, за своите постапки треба да одговараат согласно со законот, а за таа цел треба да се спроведе ефективна и навремена истрага. Анализата на десет пресуди донесени од ЕСЧП (2017), кои се однесуваат на Република Македонија, покажува дека во сите случаи ЕСЧП утврдил дека не била спроведена ефективна и навремена истрага, поради што е најдена повреда од процедурален аспект¹. ЕСЧП утврдил дека причина е непостоење независен и ефикасен надворешен механизам за контрола на работата на полицијата, а сржта на тој механизам е формирање на посебно одделение во Основното јавно обвинителство, кое ќе биде надлежно за кривично гонење за сите кривични дела извршени од страна на лица вработени во МВР кои имаат полициски овластувања и од припадниците на затворската полиција, ако се сторени при вршењето на службената должност, како и кривични дела извршени од страна на истите лица надвор од вршењето на службата со употреба на сила или средства на присилба, ако како последица настапила смрт, тешка телесна повреда или телесна повреда, доколку со закон е предвидено кривично гонење по службена должност.

Во однос на прекршување на членот 2 од Конвенцијата, право на живот, корисно е да се анализираат случаите на *Сашо Георгиев против „Поранешна Југословенска Република Македонија“*, жалба бр. 49382/06, 19 април 2012 и *Китановски против „Поранешна Југословенска Република Македонија“*, жалба бр. 15191/12, 22 јануари 2015 година.

¹ Една од активностите на Проектот на CoE “External Oversight Mechanism” управуван од канцеларијата во Скопје, 2016 – 2019.

Во првиот случај била утврдена повреда на членот 2, бидејќи службениците одговорни за убиство на лица не биле соодветно обучени да оценат дали било неопходно да се користи огнено оружје, а во однос на човековиот живот како основна вредност, да бидат проверени пред да се задолжат со огнено оружје или проценети дали се способни да носат огнено оружје².

Во вториот случај, користењето на огнено оружје против првиот жалител не резултирало со смрт. Меѓутоа ова не ја исклучува во принцип проверката на неговите жалби во однос на членот 2, чиј текст земен во целост демонстрира дека тој ги опфаќа не само намерните убиства туку исто така и ситуациите во кои е дозволена употреба на сила, која може да заврши со непланиран исход на лишување од живот. [...] Во контекст на [...] степенот и типот на употребена сила, Судот заклучува дека првиот жалител бил жртва на однесување кое по својата природа можело да го стави во опасност неговиот живот, иако тој всушност преживеал³.

Пресудите на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) против Република Северна Македонија утврдиле постоење повреда на член 3 од Конвенцијата (забрана на тортура и нечовечно или понижувачко постапување), која се состои во неспроведување ефикасна истрага од властите по жалба за полициска бруталност. Прашањето на ефективна и навремена истрага е разгледувано во секој предмет поединечно и секогаш наодот бил дека овој услов не бил исполнет. Оттука произлегува уверувањето дека постои повреда од процедурален аспект. Неактивноста на обвинителството е резултат како на нивното работење така и на неактивноста на МВР. Административната зависност (хиерархиската поставеност на службите, потпирање во извештаите само на искази на полициски службеници), како и пристрасноста во работењето на посебни служби на МВР како резултат на солидарност и блискост меѓу полициските службеници или друг вид поврзаност (пријателска или роднинска) не е посебно разгледувана, иако има елементи за испитување за нејзино евентуално постоење.

ЕСЧП има утврдено голем број повреди на членот 3 од „процедуралниот аспект“. Во тие рамки може да се анализира случајот на *Целадинов и други против „Поранешна Југословенска Република Македонија“*, жалба бр. 13252/02, 10 април 2008 г.

„Кога едно лице веродостојно тврди дека било жртва на постапување со кое бил повреден членот 3 од страна на полициски или други слични државни службеници, таа одредба земена во врска со општата обврска на државата согласно со членот 1 од Конвенцијата да им се ‘обезбедат на сите лица под нивна надлежност правата и слободите утврдени во ... Конвенцијата’ бара преку импликација да постои ефективна официјална истрага. Што се однесува до истрагата согласно со членот 2, таква истрага треба да може да доведе до идентификување и казнување на одговорните лица. Во спротивно, општата правна забрана на тортура и нечовечно и понижувачко постапување и казнување би била неефективна во пракса и покрај нејзината суштинска важност, и во некои случаи би било можно државните службеници да ги злоупотребат правата на оние коишто се под нивна контрола преку неказнување“⁴.

Меѓуинституционалната соработка на службите надлежни за заштита на човековите права (МВР, ОЈО, НП, судовите, НВО) во принцип е најранлива и со повеќе недостатоци. Ова е особено видливо во пресудите на ЕСЧП во трите одвоени случаи на Сулејманов, Целадинов и Јашар против Република Македонија, каде што недостатокот од комуникација, особено што ЈО

² Јулија Козма, Прирачник за ефективни истраги Спроведување истраги за тортура и несоодветно постапување и случаи поврзани со правото на живот, – Прирачник за Надворешниот механизам за контрола на Северна Македонија, стр. 9.

³ Ibid.

⁴ Ibid, стр. 22.

не ги презел потребните истражни дејствија, довело до исход истите да бидат пресудени во корист на тужителите.

Овие проблеми треба да се разгледуваат од неколку аспекти, меѓу другото и од аспект на потребата за воспоставување на надворешен механизам за контрола на работата на полицијата дополнително на постоечкиот механизам за внатрешна контрола.

Ефикасен надворешен механизам анализиран низ призмата на случаите кои се водени пред ЕСЧП против Република Северна Македонија несомнено би придонел за:

- зголемена транспарентност и комуникација меѓу полицијата, органите на правдата и заедницата;
- подобро идентификување на политиката на полицијата и ресурсите на полицијата;
- смалување на недоразбирањата во врска со природата на полициското постапување;
- подобро меѓусебно разбирање на полициската супкултура, на политиките и процедурите по кои постапува полицијата, кои ги изготвува Владата, а ги донесува Собранието;
- Подобар баланс меѓу приоритетите на заедницата и ресурсите на полицијата.

Кредебилитетот на забраната на тортура и други форми на несоодветно постапување, како и на правото на живот се поткопува секогаш кога службените лица нема да сносат одговорност за своите постапки. Доколку по информацијата која укажува на несоодветно постапување или настапила смрт од небрежност, предизвикана од орган на државата не уследи брз и ефективен одговор, полициските и затворските службеници, како и другите службеници набрзо ќе имаат пред себе пример дека тие може да постапуваат некажниво.

Различни тела на Советот на Европа, првенствено ЕСЧП преку својата судска пракса и Комитетот за превенција од тортура (КПТ), развиле критериуми и стандарди за ефективна истрага во однос на можните повреди на член 2 (право на живот) и член 3 (забрана на тортура и несоодветно постапување) од ЕКЧП. Иако важноста на внатрешните (дисциплински) истраги генерално е признаена, Судот и КПТ ставаат акцент на казнената постапка за тортура и несоодветно постапување, како и за незаконско лишување од живот, кои мора да се смета дека претставуваат кривични дела. Оттаму, Механизмот на кој му е доделена надлежност да спроведува кривична истрага и гонење за кривични дела кои се однесуваат на членовите 2 и 3 од ЕКЧП мора да ги исполнува критериумите поставени од ЕСЧП во однос на независноста и непристрасноста, брзината, адекватноста и надлежностите.

ЕСЧП имал стотици такви негативни наоди во однос на многу европски земји, вклучително и Северна Македонија. Во различни пресуди против државите, Судот има утврдено дека истрагите по наводите за тортура, несоодветно постапување или случаи коишто го вклучуваат и правото на живот биле спроведени на начин кој не бил ревносен и ја немал потребната непристрасност, траеле со години и/или недоволно ги вклучувале наводните жртви⁵.

Улогата на Механизмот за граѓанска контрола согласно со измените и дополнувањата на Законот за Народниот правобранител, пред сè, им дава поддршка на потенцијалните жртви и ги

⁵ Јулија Козма, Прирачник... стр. 3.

штити нивните права во сите постапки, вклучително и во казнените постапки и пред судот. За оваа цел, Механизмот го следи и набљудува начинот на кој сите инволвирани органи ја вршат својата работа; ги разгледува сите документи на внатрешните полициски истраги со право на пристап до сите релевантни документи (вклучително и медицинската документација и изјавите, како и класифицираниот материјал); обезбедува докази и врши сопствени информативни разговори со жртвите, сведоците и сторителите на делата; им предлага на вклучените органи и на јавните обвинители повторување на одредени постапки; и обезбедува правна поддршка за жртвите и за нивните семејства⁶.

Воспоставениот концепт за надворешна контрола има голем потенцијал во борбата против неказнивоста во Северна Македонија. Важен предуслов е сите засегнати страни, на управувачко и на оперативно ниво да покажат респект и почитување на интегритетот на секоја засегната страна. Дополнителна новина е што Механизмот покрај утврдените законски гаранции, преку граѓанската контрола обезбедува поддршка на жртвите и на нивните семејства. „Сепак, концептот е изложен на бројни ризици, особено во периодот на негово етаблирање и ставање во функција. Ефективноста на Надворешниот механизам за контрола зависи од непречената соработка меѓу поединечните компоненти на НМК. Треба да биде јасно дека примарната одговорност за спроведување на кривични истраги е во рацете на професионалните истражители, согласно со насоките и контролата на обвинителите. Меѓутоа, граѓанската компонента сместена во Канцеларијата на Народниот правобранител подеднакво треба да знае како треба да изгледа една „ефективна истрага“ за да се процени работата на истражителите и обвинителите и да им се даде совет на потенцијалните жртви. Особено бидејќи во одредени моменти Механизмот за граѓанска контрола независно ќе води разговори со жртвите или сведоците, ќе фотографира повреди или ќе проверува службена документација; т.е. самите ќе вршат истражни дејствија и во одредена мерка ќе собираат докази. За доказите да бидат допуштени во судски предмет против наводните сторители на делата, потребно е да се соберат на начин којшто ги исполнува највисоките професионални стандарди“⁷.

Компаративни искуства од земји со тела за граѓанска контрола

Најголемиот дел постоечки тела за граѓанска контрола може да се најде во англо-американските правни системи, каде постои традиција на граѓанска контрола врз полицијата. Сепак, овие механизми – наречени „тела за ревизија“ – примарно имаат за цел да разгледуваат истраги спроведени од полициските оддели за внатрешна контрола, т.е. истрагите спроведени за утврдување на дисциплинската одговорност на одредени полициски службеници.

Она што се обидува да го направи Северна Македонија се разликува од веќе постојните модели за граѓанска контрола во Европа. Северна Македонија создава сопствен модел приспособен на потребите на земјата, со силно влијание на граѓанското општество и академската заедница, а поддржан од државните институции. Моделот треба да пополни празнина, бидејќи претходно не постоеше институционална вклученост на граѓанското општество во превенција и контрола на злоупотреба на полициско однесување. Сепак, извештаите на КПТ даваат информации за одредени модели кои се поблиски и може да се

⁶ Ibid, стр. 4.

⁷ Ibid, стр. 5.

прават одредени паралели со Механизмот за надворешна контрола сместен во Канцеларијата на НП на Северна Македонија. Анализирајќи ги компаративните искуства во Европа каде што се назначени претставници од невладини организации како членови на надворешниот механизам за контрола, проф. Мурдок⁸ ги издвојува моделите во Данска и Молдавија.

Данска – голем број овластувања (и ресурси) се пренесени на невладините организации за да се помогне извршувањето на мониторингот на Народниот правобранител, на начин што ги вклучува невладините организации во формулирањето на политиките. Народниот правобранител соработува со две невладини организации, Дански институт за човекови права и DIGNITY – Дански институт против тортура. КПТ нотира дека DIGNITY добиле финансиски средства конкретно за медицинска експертиза што ја обезбедува во текот на посетите за мониторинг. Десет вработени од Канцеларијата на Народниот правобранител и по еден вработен од Данскиот институт за човекови права и DIGNITY се назначени да ги извршуваат главните активности на НПМ во координација со Парламентарната канцеларија на Народниот правобранител. Раководствата од трите институции редовно се среќаваат за да ги дискутираат и да ги планираат општите насоки за работата. Ова изгледа како пример на партнерство помеѓу НПМ и невладините организации со заемна придобивка: импликацијата е невладините организации да задржат одреден елемент на независност што не е компромитиран преку даденото финансирање за извршување на одговорностите на НПМ.

Молдавија – претставници од граѓанското општество се назначени во Канцеларијата на НПМ, во новоформираното тело „Совет за превенција од тортура“. Телото има седум члена во кое мнозинство се претставниците на граѓанските организации; Народниот правобранител, Народниот правобранител за деца и пет члена од невладините организации избрани преку јавен конкурс. Мандатот им трае пет години, без право на реизбор. Петте члена се експерти за унапредување на почитувањето на човековите права со стручни познавања од правото, медицината и психологијата. Ним им помага единица во рамките на Канцеларијата на Народниот правобранител. Членовите добиваат дневници за дадените услуги, бидејќи не се во редовен работен однос.⁹ Извештајот нотира дека НПМ направил „значителен напредок преку воспоставување и одржување на дијалог со граѓанското општество за прашања поврзани со мандатот на Советот за превенција на тортура“.

Државите што го следат „моделот на Народен правобранител“ се Албанија, Чешка Република, Исланд, Литванија, Португалија, Србија и Шведска. Некои земји му дозволуваат на НПМ да ангажира експерти да помагаат во мониторингот (како што се Естонија, Финска, Грузија, Црна Гора и Шпанија). Во други држави, улогата на НПМ ја извршува посебна институција (како што се Франција, Германија, Италија, Лихтенштајн и Луксембург) или постојна институција или повеќе назначени институции (Холандија, Малта и Обединето Кралство) или по одредена реорганизација на постојни решенија (Австрија). Се чини дека во некои држави (особено во Обединетото Кралство), бројот на назначени институции со статус на НПМ создава проблеми околу координацијата. Џим

⁸ Џим Мурдок „Мислење за назначувања во Надворешниот механизам за контрола на работата на полицијата во Северна Македонија“ 2020, стр. 6.

⁹ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2019/07/Raport-anual-de-activitate-CpPT-2018_Engleza.pdf

Мурдок „Мислење за назначувања во Надворешниот механизам за контрола на работата на полицијата во Северна Македонија“ 2020, стр. 6.

Од анализата на извештаите на КПП, ограничен број истражувања на постојните модели за надворешна контрола и од експертизи за работата на механизми за надворешна контрола на работата на полицијата, во кои учествуваат претставници на граѓанското општество, за Механизмот на Република Северна Македонија може да се прифатат следните активности:

- Механизмот за граѓанска контрола може да остварува важни функции, според критериумите за ефективна истрага воспоставени од ЕСЧП; тоа би претставувало дополнување или поддршка на Посебното одделение во обвинителството, посебно во однос на вклученоста и поддршката на жртвите. Неговиот мандат може да вклучува¹⁰:
- Разгледување на внатрешните полициски истраги и на другите внатрешни истраги, како на пример истрагите спроведени од Управата за извршување санкции (УИС) и проследување на предметот до Посебното одделение во случај на кривични елементи;
- Предлагање дисциплински мерки на институцијата која врши внатрешна истрага;
- Правна поддршка на жртвите и нивните семејства; упатување до други организации за поддршка (медицинска/психичка рехабилитација), ако постои потреба;
- Предлагање мерки за заштита на жртвата и сведокот до Посебното одделение;
- Жалба до Јавниот обвинител на Република Македонија во случај на неактивност на Посебното одделение;
- Прием на претставки и нивно проследување до релевантните тела (Одделот за внатрешна контрола, кривични истраги и професионални стандарди и/или Посебното одделение во обвинителството) за понатамошна истрага/гонеење;
- Проактивно идентификување и адресирање на системските проблеми („истражувања и превенција“), собирање на статистички податоци;
- Удел во стратегиите и приоритетите на полицијата, назначувањата на високи функционери, управувањето, обуката на полициските службеници итн.;
- Услуги на медијација;
- Рано предупредување за одделни службеници;
- Информирање на наводните жртви и нивните семејства, како и на јавноста за статусот на истрагите/постапките;
- Годишни извештаи.

Иницијатива за создавање Надворешен механизам за контрола над работата на полицијата во Република Северна Македонија

Во 2015 година Министерството за внатрешни работи се обрати до канцеларијата на Советот на Европа да помогне во создавање Надворешен механизам за контрола над работата на полицијата, со што Министерството препознава дека е потребен ефикасен надворешен

¹⁰ Предлозите се на д-р Јулија Козма, надворешен експерт во проектот „Јакнење на почитувањето на човековите права при полициското постапување“, Скопје, 2017 година.

механизам, со кој ќе се подобри регулаторната и институционалната рамка за превенција на несоодветно постапување и ефикасна истрага по жалбите во однос на полициските постапувања. Советот на Европа иницираше проект за идентификување модел за надворешна контрола над полицијата. Во проектот учествуваа двајца странски експерти кои имаат експертиза од областа и домашни претставници од МВР, Јавното обвинителство, Министерството за правда, Народниот правобранител, Здружението на судии и невладиниот сектор и академската заедница.

Работата на групата беше поддржана со дополнителна експертиза и мислења од консултант на Советот на Европа.

Главен наод на работната група, поврзано со Механизмот за надворешна контрола над полицијата е дека паралелно со формирањето на посебното одделение во Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, **да биде воспоставено и посебно надворешно тело, како дополнителен коректив на системот на постапување по кривични дела извршени од страна на вработените во МВР со полициски овластувања и од припадниците на затворската полиција.**

Членовите на работната група дискутираа по два предлога во однос на надворешното тело:

(1) формирање на Надворешно граѓанско тело,

(2) формирање модел „Омбудсман плус“, односно Народниот правобранител заедно со невладиниот сектор.

Иако имаше поддржувачи за Надворешно граѓанско тело составено само од претставници на граѓанските организации, со мнозинска поддршка работната група го избра моделот „Омбудсман плус“.

Концепт на граѓанската надворешна контрола во Република Северна Македонија

Главна цел на Механизмот за граѓанска контрола е да обезбеди гаранција дека институциите го спроведуваат законот, т.е. дека за кривични дела не постапуваат само институциите кои водат внатрешна истрага, туку дека тие се проследуваат до Посебното одделение во рамките на обвинителството; дека кривичните истраги и гонење од ова одделение се вршат брзо и соодветно; и дека жртвите ја добиле потребната поддршка.

Заради разгледување на внатрешните истраги, потребно е на Механизмот за граѓанска контрола да му се дадат гаранции за неговиот интегритет и непречено спроведување на надлежностите. За таа цел е неопходно да се разбере дека претставниците на невладиниот сектор не може да се третираат како државни службеници, бидејќи тоа е неспојливо со нивниот субјективитет; да им се обезбеди пристап кон сите релевантни документи собрани од внатрешната истрага (медицинска документација, изјави на жртвите и сведоците, како и на сторителите итн.), и да спроведува сопствени интервјуа со жртвите и сведоците. Посебно во случај ако на Механизмот за граѓанска контрола може да му пристапат директно жртвите или нивните семејства, оваа надлежност би била неопходна со цел да се направи *prima facie* проценка за тоа дали претставката содржи кривични елементи и дали треба да се упати до Посебното одделение во обвинителството.

Механизмот за граѓанска контрола во состав на НП исто така треба да има право да сослушува наводни сторители, на пр. во случаи каде Механизмот ќе заклучи дека внатрешните

истраги не биле спроведени детално или кривичните дела не биле проследени до Посебното одделение на ЈО. Во такви случаи, на Механизмот за граѓанска контрола треба да му се даде надлежност да може да повикува граѓани на разговор. Дополнително, треба да се воспостави генерална обврска за соработка на полицијата и другите органи, како на пример затворскиот систем со ова тело. Оваа соработка треба да содржи и обврска на Одделот за внатрешна контрола при МВР неопходно да го известува Механизмот за граѓанска контрола за сите жалби и други предмети.

Независно од договорот кој го имаат претставниците на невладиниот сектор со Народниот правобранител, поединечно, секој од нив да потпише изјава за етичко однесување, поврзано со нивното работење во Механизмот за граѓанска контрола.

Со измените и дополнувањата на Законот за Народниот правобранител од 2018¹¹ година се формира **Омбудсман плус – организациона единица за граѓанска контрола во состав на органот Народен правобранител.**

Предности на надворешниот механизам со вклученост на граѓанското општество:

- **Надворешниот механизам има поголем кредибилитет во очите на јавноста**
- **Надворешниот механизам не е засегнат од внатрешните полициски политики**
- **Надворешниот механизам е непристрасен**
- **Постапките и наодите се достапни за јавноста**
- **Надворешниот механизам го зајакнува полицискиот интегритет во очите на јавноста**

Новоформираното тело во кое треба да партиципираат тројца државни службеници и тројца претставници на НВО со ревизиски овластувања со цел да обезбеди поддршка и заштита на жртвата, при што ќе настојува да се заштитат правата на жртвата, а нејзините интереси да бидат презентирани во сите постапки, преку ефикасна и транспарентна истрага при кривични дела и други незаконити постапувања извршени од страна на вработени во МВР со полициски овластувања и од припадници на затворска полиција. Во случаи кога е потребно, аргументирано ќе се иницира ревизија на постапката пред надлежното Обвинителство плус.

Оваа организациона единица акцентот го става на актуелните постапки и случаи иницирани по барање на странката жртва, по иницијатива на претставниците на НВО-секторот како надворешни членови, како и по иницијатива на Народниот правобранител, по добиени сознанија (допрен глас) за можни повреди на правата, согласно со член 2 и 3 од ЕКЧП. Едновремено, ќе обезбеди ефикасен надзор над работата на полицијата и јавното обвинителство, ќе имаат редовни средби на кои ќе се информираат за случаите по кои се отворени постапки и на барање на Народниот правобранител ќе вршат увид и посета, по што ќе подготват посебен извештај. Искуствата од работата на НПМ ќе бидат од помош во развивање ефективна и ефикасна методологија за работа.

¹¹ (Сл. весник на РМ, бр. 35 од 23.2.2018 година)

Правна основа

Основот за формирање на организационата единица Омбудсман плус произлегува од Законот за Народниот правобранител (член 2), од измените и дополнувањата на овој закон, објавени во „Службен весник на РМ“ бр. 181/16 и 189/16, усвоени од Собранието на РМ и Законот за изменување и дополнување на Законот за Народниот правобранител од 2018. Со формирање на оваа организациона единица во рамките на Народниот правобранител која во нејзин состав има надворешни членови од невладиниот сектор, организационата единица има ревизиски овластувања и ќе дејствува како дополнителен коректив на системот на истрага при кривични дела извршени од страна на вработени во МВР при примена на полициски овластувања и од припадници на затворската полиција. Ревизиските овластувања дополнително треба да се разработат во методологија која ќе овозможи ефикасно постапување на телото, составено од државни службеници и претставници на НВО. Методологијата е важен документ кој треба да обезбеди виталност за заживување на граѓанската контрола во телото, кое е дел од организацијата на НП.

Номинирање и избор на членови, како и број на членови

Во состав на оваа организациона единица кај Народниот правобранител вработени се нови лица со искуство од полициското право, правосудството, т.е. лица кои имаат познавање и искуство за водење истраги.

Изборот на невладините организации со докажано искуство во областа на заштитата на човековите права е во надлежност на Собранието на РСМ на јавен оглас, по што секоја од избраните НВО ќе номинира по еден член кој како надворешен ќе учествува во работата на организационата единица на Народниот правобранител, со мандат од една година.

Надворешните членови од здруженијата, тројца на број, се дел од Механизмот за граѓанска контрола при Народниот правобранител. Избраните членови од здруженијата се претставници од НВО и тие ќе учествуваат во работата на Механизмот за граѓанска контрола според методологија која треба да биде изготвена и одобрена од НП. Изборот на надворешните членови се темели на Законот за изменување и дополнување на законот за НП (Сл. весник на РМ, бр. 35 од 23.2.2018 година), од каде го црпат својот интегритет во работата на телото.

Народниот правобранител е обврзан да склучи договор за ангажирање на номинираните лица од страна на НВО избрани на јавен оглас, со што подетално ќе се утврдат правата и обврските на надворешните членови. Бидејќи законот не пропишува попрецизни одредби за доведувањето под еден покрив на државните службеници вработени во Канцеларијата на НП и претставниците на НВО, кои имаат поинаква улога од државните службеници во остварувањето на надворешната контрола, е неопходно статусот и условите за работа на надворешните членови да се темелат на принципот на соработка и доверба меѓу Народниот правобранител и граѓанските организации за да придонесе за зајакнување на контрола врз спроведувањето на законот.

Избор. Изборот на претставници на НВО за состав во Одделението за граѓанска контрола кај Народниот правобранител се врши во Собранието, по предлог на Комисија за избор и именување. Невладините организации и здруженија треба да имаат претходно искуство на проекти од областа на човековите права. Собранието распишува јавен повик (конкурс).

Номинирањето на кандидатите мора да биде базирано врз јасни позитивни и негативни критериуми (на пр. да поседуваат посебни вештини во областа на правото и човековите права, да не се активни државни службеници); да се обезбеди претставеност на родовите и малцинствата.

Интервју со кандидатите ќе извршат комисиите на Собранието.

Искуството од првиот оглас од 2019 година укажува на потребата од натамошно прецизирање на постапката, како на пример:

- Огласот да биде транспарентно претставен, да биде објавен и во социјалните медиуми и да трае доволно долго за да биде препознаен од заинтересираните страни (30 денови е разумен рок);
- При распишување на јавниот оглас од Собранието на Република Северна Македонија за избор на здружение од областа на човековите права, полициското право и правосудството, да се појасни дека здружението уште од раната фаза на постапката (при конкурирање) треба да го истакне претставникот со кој се јавува на конкурсот. Ова е важно од причина што лицето кое е предлог на НВО е значаен аргумент при изборот на невладината организација, кој доколку биде избран, ќе треба да постапува со интегритет и да ги спроведува надлежностите на Механизмот за граѓанска контрола при НП.

За успехот на овој модел се суштински две работи:

А) Народниот правобранител да ја препознае улогата на граѓанската контрола и да овозможи да почне со работа телото за граѓанска контрола и со претставници на НВО, кои заедно со сите засегнати страни во надворешниот механизам и со претставници на СоЕ, ќе направат методологија и инструменти за ефективна, ефикасна и транспарентна постапка. Необезбедување услови за работа на претставниците на НВО или обидот да се задуши граѓанското влијание и тие статусно да се третираат и да бидат подредени на НП е уривање на концептот за независна надворешна контрола. За спречување блокирање на работата на претставниците на НВО во телото за граѓанска контрола, да се изградат механизми кои ќе превенираат таква состојба. Едно од решенијата е при следна промена или дополнување на Законот за НП да се внесе одредба дека при судир меѓу НВО и НП кој ја блокира работата на граѓанското општество, да се извести Собранието кое ќе донесе одлука со мерки како да се надмине блокадата.

Б) За кредибилитетот на телото за граѓанска контрола – тимот, составен од претставници на НВО, многу е важен интегритетот на членовите на телото. Оттука, важно е членовите на телото да се избираат од редот на граѓанските активисти (препознаени во јавноста), како и признати експерти од полициската и од правосудната област (на пример, поранешни судии, јавни обвинители, полициски службеници, адвокати, професори и сл.), кои во последните 5 години не работеле во државната управа или правосудните органи. Со изборот на претставниците на НВО во телото, тие се стекнуваат со сите потребни лиценци и овластувања за пристап и располагање со информации поврзани со предметите од нивна надлежност (како на пример, класифицирани информации и сл.).

Мандат и надлежности:

Избраните надворешни членови од НВО се со мандат од 1 година (*чл. 11-д од Законот за изменување и дополнување на Законот за Народниот правобранител*).

Траењето на мандатот на претставниците на НВО во телото за граѓанска контрола е многу важно прашање, преку кое се препознава сериозноста и довербата за заедничко, професионално работење на тимот службеници во Канцеларијата на НП и претставниците од граѓанските организации. Краткиот период кој е вметнат во Законот не е на линија на градење доверба меѓу двете засегнати страни, ниту е резултат на некој успешен модел од некоја друга земја од Европа. За должината на мандатот на претставниците на граѓанските организации во Механизмот за граѓанска контрола долго се разговараше во работната група која го подготвуваше концептот за надворешна контрола. Ставот на работната група беше дека мандатот треба да трае најмалку 3 години. Од друга страна, подносителот на предлог-решението, Народниот правобранител, надвор од работната група, преферирал став кој стана дел од законскиот текст, мандатот на надворешните претставници да биде 1 година¹². Ова е непримерно краток период во кој претставниците на невладините организации однапред се доведуваат во нерамноправна улога поради краткиот рок да не бидат во можност да ги проучат предметите и конструктивно да придонесат во работата на надворешниот механизам. Ова решение од невладиниот сектор се перципира и како смислен обид на НП (тогашниот) улогата на НВО во телото да биде од помал дострел, а со тоа и нивното влијание да биде поограничено, да бидат позависни од НП. На овој сериозен недостаток беше укажувано при јавните расправи (2016), на стручни работилници во процесот пред донесување на измените во Законот за НП (2018), но за жал, не се промени. Со истекот на мандатот на досегашниот НП, се отвора можност за отпочување на работите, утврдување платформа за итно заедничко постапување на вработените во Одделението за надворешна контрола и претставниците на граѓанските организации. Прв чекор е изготвување методологија по која ќе постапува Механизмот за надворешна контрола во целосен состав.

Надлежност на претставниците на НВО може да вклучува:

- Разгледување на внатрешните полициски истраги и на другите внатрешни истраги, како на пр. истрагите спроведени од Управата за извршување на санкциите, проследување на предметот/ите до посебното одделение во ЈО во случај на постоење на кривични елементи и иницирање ревизија на постапката пред надлежното Обвинителство плус.
- Предлагање/иницирање дисциплинска постапка на институцијата која врши внатрешна истрага,
- Правна поддршка на наводните жртви и на нивните семејства, како и упатување до други организации за поддршка,
- Проактивно идентификување и адресирање на системските проблеми, собирање и анализирање на статистички податоци (МВР или ЈО да достави

¹² Во Европа нема пример каде што мандатот на претставници на НВО е една година; во примерот на Молдавија мандатот на претставниците на НВО во телото за надворешна контрола е 5 години; Јакнење на капацитетите на пенитенцијарниот систем и на надворешниот механизам за контрола на полицијата во Северна Македонија, исто и професор Џим Мурдок „Мислење за назначувања во Надворешниот механизам за контрола на работата на полицијата во Северна Македонија“, стр. 7.

- известување до ова тело за секоја примена/поднесена кривична пријава) со што ќе може не само да се следи и мониторира начинот на постапување на органите туку ќе може активно да се вклучи со свои предлози и мислења, а сè со цел поефикасна и целосна истрага и заштита на жртвата,
- Рано предупредување за одделни службеници,
 - Прием на претставки, во содејство со вработените во телото за надворешна контрола, одлучување по истите и нивно евентуално проследување до релевантните тела (Одделот за внатрешна контрола, кривични истраги и професионални стандарди и/или Посебното одделение во обвинителството) за понатамошна истрага/гонење,
 - Во содејство со вработените во телото за надворешна контрола, изготвува посебен и годишен извештај, изготвува соопштение за јавноста,
 - Во случај на спротивставено мислење на претставниците на НВО со вработените во телото за надворешна контрола, имаат можност за презентирање на издвоеното мислење,
 - За својата работа одговара пред Собранието на Република Северна Македонија.

Закон за изменување и дополнување на Законот за народниот правобранител, Член 11-г

- За реализација на надлежноста од членот 11-в од овој закон, Народниот правобранител – механизам за граѓанска контрола покрај овластувањата утврдени во членовите 24 и 32 од овој закон ги презема следниве дејствија и мерки:
 - следење и мониторирање на начинот на постапување на сите инволвирани органи, организации и установи,
 - разгледување на сите списи на внатрешните полициски истраги и на другите внатрешни истраги спроведени од надлежен орган, со право на увид во предметите, пристап кон сите релевантни документи (медицинска документација, изјави на жртвите и сведоците, како и на сторителите и сл.), обезбедување на материјални и вербални докази, спроведување на сопствени интервјуа со жртвите, сведоците и сторителите,
 - вршење посети во органите, организациите, установите инволвирани во случаите и предлагање повторно спроведување на определена постапка пред надлежниот орган и Јавното обвинителство,
 - правна поддршка на жртвите и на нивните семејства,
 - рано предупредување на лица со полициски овластувања и припадници на затворската полиција,
 - следење на примената на прописите, идентификување на пропустите и поднесување иницијативи за измени и дополнување на закони и други подзаконски акти и нивно усогласување со меѓународни договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Македонија и преземање други мерки определени со закон.

Надлежностите пропишани со чл. 11 од ЗИДЗНП се реалистични и соодветствуваат на надлежностите утврдени со концептот за Механизмот за надворешна контрола и на експертните на Јулија Козма и Џон Мурдок, како и на домашните експерти кои беа вклучени во работата. Секако, предизвик е постоењето на политичка волја која е потребна концептот целосно да премине во реалност и да има употребна вредност, да биде ефективен и ефикасен.

Начин на работа

Начинот на работа на надворешните членови во организационата единица ќе биде уреден со посебна методологија за работа којашто ќе биде утврдена од сите членови во состав на оваа организациона единица, а ќе биде одобрена од народниот правобранител.

Оваа организациона единица со надворешните членови ќе постапува согласно со надлежностите кои произлегуваат од Законот за Народниот правобранител (член 24 и 32 од Законот), а ќе вршат и ревизија во службените евиденции и материјалите во организационите единици на полицијата во кои се водела истрага, како и во Обвинителство плус. Надворешните членови ќе предлагаат и ќе учествуваат на прес-конференции за информирање на јавноста во договор со Народниот правобранител. Посебниот извештај на оваа организациона единица ќе се објави јавно на прес-конференција од страна на народниот правобранител и ќе се достави до Собранието на РМ, аналогно на Годишниот извештај на Народниот правобранител.

Тргувајќи од утврдените надлежности во членот 24 од законот, во оваа организациона единица ќе се применува принципот на отчетност и транспарентност како едно од основните начела во постапувањето.

Посебните извештаи на организационата единица од извршените увиди со констатации и препораки ќе бидат објавени на веб-страницата на народниот правобранител.

Овластувања: Оваа организациона единица заедно со надворешните членови ќе може непречено да ги разгледува внатрешните истраги за полициските пречекорувања, ќе има право на увид во предметите, обезбедување материјални и вербални докази, пристап кон сите релевантни документи (медицинска документација, изјави на жртвите и сведоците, како и на сторителите итн.), како и да спроведува сопствени интервјуа со жртвите и сведоците¹³.

Членовите на Граѓанското тело за ревизија ќе имаат пристап до билтените на МВР и другите институции за кои се однесува надворешниот механизам, затворските служби, статистичките извештаи и порталите на Народниот правобранител, со цел да ја следат работата на полициските службеници кога примениле полициски овластувања.

На ова тело ќе може да му пристапат директно жртвите или нивните семејства.

Информации може да даде секој член од телото, што подразбира и секој претставник на НВО.

Дополнително, треба да се воспостави и со методологијата да се појасни соработката со полицијата и другите органи со ова тело на начин како што е тоа утврдено со Законот за Народниот правобранител (член 26 и 27 од законот), а по примерот на НПМ.

¹³ Види: Јулија Козма, „Воспоставување на надворешен механизам за контрола на работата на полицијата – Преоден извештај“, Материјал/анализа од проектот, Скопје, 2016.

Претставките на граѓаните да се примаат во сите 6 регионални канцеларии на НП (Битола, Куманово, Кичево, Тетово, Струмица, Штип), но ќе се препратат и ќе се работат во канцеларијата во Скопје, каде е стационирана оваа организациона единица.

Буџет: Финансиската независност е важна претпоставка и за вистинска независност на Механизмот за надворешна контрола. Со оглед дека во НП – Механизмот за надворешна контрола партиципираат и претставници од граѓанските организации, важно е новата состојба да биде соодветно рефлектирана во буџетот на НП. Повеќе детали за финансиската независност треба да обезбеди методологијата за работа на телото, која допрва треба да се изготвува. Од таа причина е важно телото да располага со сопствена линија на буџет, во рамките на НП.

Извадок од годишниот Извештај на ЕК за напредокот на Република Северна Македонија, споредбено за 2019 и 2020 година, кој се однесува на Механизмот за надворешна контрола:

2019 година

<https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/nea/files/20190529-north-macedonia-report.pdf> (36. стр.)

• **Воспоставен е Механизмот за надворешна контрола за да се обезбеди независен надзор на органите за спроведување на законот и да се решат потенцијалните злоупотреби. По измените и дополнувањата на релевантните закони донесени од Парламентот, Посебното одделение за истрага и гонење на кривични дела извршени од лица со полициски овластувања и припадници на затворската полиција во Основното јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција беше основано во декември 2018 година. Од своето формирање, овој оддел отвори случаи против 15 лица, од кои две се обви-нети, а две се во притвор. Потребно е да се воспостави механизам за цивилна контрола во рамките на народниот правобранител за целосниот оперативен механизам за контрола. Ова е важен чекор во обезбедувањето одговорност на органите за спроведување на законот.**

2020 година

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/nea/files/north_macedonia_report_2020.pdf (38. стр.)

• **Воспоставен е Механизмот за надворешна контрола. На Посебното одделение во Јавното обвинителство за истрага и гонење на кривични дела извршени од лица со полициски овластувања и припадници на затворската полиција им недостасуваат 9 истражители. Одделот примил 248 пријави за бруталност или друг вид кривични дела од 446 полицајци и затворски полицајци. Извештаите содржат обвинувања евидентирани од други обвинителства, од Министерство-то за внатрешни работи, од лица и анонимни извештаи. Шест осомничени лица беа ставени во притвор. Беа поднесени обвиненија за 18 полициски службеници и беа донесени првостепени пресуди против седуммина од нив, од кои четворица со затворска казна. Финализиран е изборот на тројца членови на невладини организации за функционирање на Механизмот за граѓанска контрола во рамките на народниот правобранител. Нивната улога е да им помагаат и да ги поддржуваат жртвите.**

Ризици кои го следат спроведувањето на моделот за надворешна контрола

- Отсуство на политичка волја за воспоставување ефективен надворешен механизам,
- Пополнување на пропишаните работни места во ЈО,
- Утврдување процедура за транспарентна селекција на НВО,
- Утврдување на статусот на претставниците на граѓанските организации, кои треба да останат независни и да го задржат интегритетот, заради кој и се дел од Механизмот за надворешна контрола. Паралелно со ова е потребно да се работи на усогласување на улогата и надлежностите на НП и претставниците на граѓанските организации во канцеларијата на НП,

- Потреба од континуирана јавна расправа за предностите на моделот,
- Тренинг и обука во институциите (и за раководителите и за службениците).

- Политичката волја е изразена во секој акт изготвен од државните институции на Република Северна Македонија. Сепак, предизвиците остануваат кога концептот треба целосно и правилно да се заокружи и да стане оперативен. Се чини дека сепак недостасува искрена политичка волја за целосно спроведување на концептот. Дилемите се поголеми, ако се има во вид дека на механизмот за надворешна контрола му претходеа измени во 11 закони, од кои за три закони беше потребно двотретинско мнозинство. Тој процес е успешно завршен во 2018 година. Измените во Законот за полиција, Законот за внатрешни работи, Законот за извршување на санкциите, Законот за јавнообвинителска служба и Законот за судовите успешно се имплементираат и придонесуваат да се спроведува моделот со новата улога на ЈО.

Во областа на вклучување на граѓанскиот сектор во Надворешното тело кое е формирано во Канцеларијата на НП работите не се одвиваат добро. Законот за НП со измените од 2018 година овозможи формирање на посебно одделение – тело за надворешна контрола. Во изминатиот период Одделението е пополнето со тројца претставници вработени кај Народниот правобранител. Од друга страна, иако Собранието на почетокот на 2020 година избра три НВО кои предложија свој претставник во механизмот за надворешна контрола и нема пречка за нивно пристапување во работата на телото, сепак, поради размислувањата на досегашниот НП дека претставниците на граѓанското општество треба целосно да му бидат подредени нему, почнувајќи од целодневно престојување во канцеларијата, секој ден, со полно работно време, не се спроведува, бидејќи се задушува интегритетот на граѓанскиот модел и се извитоперува идејата за независност на граѓанското учество во Механизмот за контрола .

Пропишаниот рок за мандатот на претставниците на НВО во граѓанското тело (чл.11-д од ЗИДЗНП) е нереално краток и треба да се измени.

-Пополнување на истражителските места во посебното одделение на ЈО е недостаток кој се одразува на работата на ЈО, особено во растоварувањето на јавните обвинители од преземање истражни дејствија, како и од брзината со која треба да се преземаат дејствијата. Иако во овој случај станува збор за Одделението во состав на ЈО, сепак концептот за Механизмот за надворешна контрола ќе биде успешен, само ако во целост се исполнат претпоставките и се овозможи негова целосна ефективност. Во мандатот на постапување на граѓанското тело е задачата да ја следи и мониторира работата на Механизмот во целина, вклучително и работата на ЈО.

-Утврдување на прецизна, транспарентна процедура за избор на НВО кои ќе делегираат претставници за членови во Механизмот за надворешна контрола мора да биде унапредена и попрецизно регулирана. За ова е потребно да се користат првичните искуства. За унапредување на оваа процедура нема законски пречки.

-Граѓанските организации и нивните претставници во Надворешниот механизам во Канцеларијата на НП е конститутивен елемент во концептот и работата на телото. Никаква супремација и задушување на интегритетот на граѓанскиот сектор не е дозволено, бидејќи без нивна вклученост недостасува кредибилитетот на граѓанската контрола. Исклучувањето на претставниците на граѓанскиот сектор е изместување на концептот за надворешна контрола и

почеток на импровизирано работење кое ја промашува целта за која е создаван концептот за надворешна контрола на полицијата. Овој ризик може да се надмине со конструктивен приод и почитување на интегритетот на секоја засегната страна, од останатите засегнати страни.

-Неопходно е континуирано да се разговара за предностите на моделот за надворешна контрола и да се усвојат уверувањата дека само силен, ефикасен модел за надворешна контрола ќе овозможи негово правилно, ефективно и ефикасно постапување. Станува збор за модел кој ќе има влијание во внатрешната организација на секоја од засегнатите страни, во транспарентно претставување и препознавање од јавноста и особено од жртвите на кои им е потребна помош, поддршка и правилно информирање за нивната состојба. Правилното поставување на Механизмот за надворешна контрола во правниот систем на Република Северна Македонија и неговото ефикасно работење ќе има конструктивно влијание во останатите сфери на системот, во смисла на јакнење на хуманоста, професионалните и етичките вредности во заедницата.

-Тренингот и обуката на сите засегнати страни треба да бидат спроведувани во континуитет, со цел да се обезбеди поддршка во зацврстување на работата на Механизмот.

Создавањето и јакнењето на Механизмот за надворешна контрола треба да се разбере како динамичен процес. Покрај видливите ризици, моделот во своето функционирање ќе открие и нови предизвици за кои е потребно да се бараат оптимални решенија кои ќе обезбедат натамошно јакнење на моделот. Важно е да се следи концептот кој во периодот од 2016 до 2019 година беше усвоен од сите засегнати страни и има сопственост од надлежните институции.

European Commission – Press release, Commission reports on progress made by Albania and North Macedonia, Brussels, 2 March 2020

Во случајот на Северна Македонија, ажурирањето опфаќа значајни чекори преземени за зајакнување на независноста на судството, вклучително и неодамнешното усвојување на ревидираниот Закон за Јавно обвинителство. Тоа покажува подобрување во борбата против корупцијата и организираниот криминал, како и напредок во реформата на разузнавачките служби и јавната администрација.

Како претставници на граѓанското општество сакаме да ја искажеме нашата загриженост во врска со Надворешниот механизам за надзор над работата на полицијата воспоставен кај Народниот правобранител на Северна Македонија.

ЗАКЛУЧОК

Во Република Северна Македонија постои очигледен интерес невладините организации да работат со властите (наместо против нив) и нивната независност и слобода претставува дополнителна вредност во создавање и јакнење на Механизмот за превенција од тортура. Ова е важно бидејќи невладините организации добиваат повеќе доверба и нивните наоди добиваат поголем легитимитет и отчетност, со оглед дека нивната независност од властите може да влее повеќе доверба. Поради тоа е важно властите да обезбедат легитимност, независност и отвореност на невладини организации. Тоа посебно се однесува за Народниот правобранител, во чија институција организациски се наоѓаат тројцата претставници на невладините организации.

Во услови на создавање претпоставки за почнување со работа на телото за надворешна контрола при НП, многу е важно да се обезбеди методологија за работа на телото, која ќе биде прифатена и одобрена од сите засегнати страни кои учествуваат во концептот за надворешна контрола над полицијата (МВР, Министерството за правда, Министерството за финансии, ЈО, НП, граѓанските организации). Многу корисна е експертизата која ја обезбедува Советот на Европа и експертите од Австрија и Велика Британија, кои повеќе години се присутни во работата и подготвувањето на Концептот во Република Северна Македонија.

Проектите на СоЕ и на ЕК овозможува создавање респективен модел за надворешна контрола над полицијата во Република Северна Македонија од сите засегнати страни. Потребно е да се искористи моментот и со позитивен приод да му се даде шанса на моделот и да се спроведува во целост.

ЛИТЕРАТУРА

• д-р Јулија Козма, надворешен експерт во проектот „Јакнење на почитувањето на човековите права при полициското постапување“, Скопје, 2017 година.

• Јулија Козма, Прирачник за ЕФЕКТИВНИ ИСТРАГИ Спроведување истраги за тортура и несоодветно постапување и случаи поврзани со правото на живот, – Прирачник за Надворешниот механизам за контрола на Северна Македонија, ЈАКНЕЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ НА ПЕНИТЕНЦИЈАРНИОТ СИСТЕМ И НА НАДВОРЕШНИОТ МЕХАНИЗАМ ЗА КОНТРОЛА НА ПОЛИЦИЈАТА ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ХОРИЗОНТАЛЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА ЗАПАДЕН БАЛКАН И ТУРЦИЈА 2019 – 2022.

• Џим Мурдок „Мислење за назначувања во Надворешниот механизам за контрола на работата на полицијата во Северна Македонија“, 2020.

• Review of National Police Oversight Models- For The Eugene Police Commission, 2005, достапно на: <https://nacole.org/wp-content/uploads/Review-of-National-Police-Oversight-Models-Feb.-2005.pdf>

• A. Tink AM, Review of Police Oversight, NSW Department of Justice, 2015, стр. 64–73, достапно на: <http://www.justice.nsw.gov.au/justicepolicy/Documents/review-police-oversight/review-police-oversight-final-report.pdf>

• <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>

• https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

• Проектот на СоЕ “External Oversight Mechanism” управуван од канцеларијата во Скопје, 2016 – 2019

Проект на СоЕ: „Јакнење на почитувањето на човековите права при полициското постапување“, Работни материјали за тркалезната маса на тема: „Надворешен механизам за контрола на работата на полицијата“, 14 април 2017 г.

• OHCHR, Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Istanbul Protocol), United Nations, New York and Geneva, 2004, достапен на

• <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8rev1en.pdf>

• UNODC, Handbook on police accountability, oversight and integrity, United Nations, New York, 2011, достапен на

https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_police_Accountability_Oversight_and_Integrity.pdf

РЕГУЛАТИВА

- Закон за изменување и дополнување на Законот за Народниот правобранител, Службен весник на РМ, бр. 35 од 23.2.2018 година
- Закон за изменување и дополнување на Законот за Народниот правобранител, Службен весник на РМ, бр. 189 од 14.10.2016 година
- Закон за изменување и дополнување на Законот за јавнообвинителска служба, Службен весник на РМ, бр. 21 од 2.2.2018 година
- Закон за дополнување на Законот за извршување на санкциите, Службен весник на РМ, бр. 21 од 2.2.2018 година
- Закон за изменување и дополнување на Законот за полиција, Службен весник на РМ, бр. 21 од 2.2.2018 година
- Закон за изменување и дополнување на Законот за внатрешни работи, Службен весник на РМ, бр. 21 од 2.2.2018 година
- Закон за полиција, член 15, Службен весник на Република Македонија, број 114 од 3 ноември 2006 година
- Закон за внатрешни работи, член 58, Службен весник на Република Македонија, број 33 од 2015 година
- Закон за дополнување на Законот за судовите, Службен весник на Република Македонија, број 198 од 2018 година
- Органограмот на Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди (ОВККИПС)
- Правилник за работењето на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во МВР бр. 13.1-36867/1 од 4 јуни 2007 година, изменет во 2010 и 2015 година
- Правилник за измени и дополнувања на Правилникот за работа на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди на Министерството за внатрешни работи, Скопје, мај 2014 година
- Стандардна оперативна постапка за спроведување истраги во полициски тела во врска со третманот на лицата лишени од слобода (приведени, лишени од слобода и лица во полициски притвор) Скопје, септември 2014 година
- Стандардна оперативна постапка за постапување по случаи на лошо постапување, употреба на физичка сила и други средства за присила од страна на полицијата, Скопје, септември 2014 година

КОРИСНИ КРАТЕНКИ

СоЕ	Совет на Европа
ЕСЧП	Европски суд за човековите права
ЗКП	Закон за кривичната постапка
ЗП	Закон за полиција („Службен весник на Република Македонија“ број 114/2006, 6/2009, 145/12, 41/14 и 33/15)
ЗВР	Закон за внатрешни работи
ЗЈО	Закон за јавно обвинителство
ЈО	Јавно обвинителство (http://www.jorm.org.mk/)
КПТ	Комитетот за превенција од тортура на Советот на Европа
КЗ	Кривичен законик
МВР	Министерство за внатрешни работи (http://www.mvr.gov.mk)
НП	Народен правобранител
НВО	Невладина организација
ОБСЕ	Организација за безбедност и соработка во Европа
ОВККИПС	Оддел за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди во МВР (http://www.mvr.gov.mk/page/sektor-za-vnatreshna-kontrola)
ПИМ	Посебни истражни мерки
РСМ	Република Северна Македонија

ПРАВНО МИСЛЕЊЕ

ОМБУДСМАН + МЕХАНИЗАМ ЗА
КОНТРОЛА НАД ПОЛИЦИЈАТА ВО
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

–
Трпе Стојановски, професор

Проектот е финансиран од Европската Унија.

ХЕЛСИНШКИ
КОМИТЕТ
ЗА ЧОВЕКОВИ
ПРАВА